

Onderwerp

Verslechtingsverbod

Kern mededeling:

Er zijn twee toezeggingen, die over het verslechtingsverbod gaan. In deze mededeling worden beiden beantwoord.

EMS 131: De gedeputeerde zegt toe na te gaan en middels een mededeling PS te berichten in welke BestuursadviesCommissie (BAC VP) van het IPO het verslechtingsverbod is besproken (concept-verslag PS 31 mei).

RND 148: Gedeputeerde zegt toe uit te zoeken waar het verzet van de provincies tegen het verslechtingsverbod buiten de Natura 2000 gebieden vandaan komt (IPO-voorjaarsnota, 3.8).

Mededeling:

Het verslechtingsverbod is in verschillende BAC VP's als onderdeel van het wetsvoorstel Natuurherstel aan de orde geweest. In de twee bijlagen staat een toelichting op het verzet van de provincies tegen het verslechtingsverbod.

Op 29 augustus 2022 is er een informele BAC VP georganiseerd. In het agendapunt 2d. EU-wetsvoorstel natuurherstel (kennismaken van de voorbereiding van inbreng op de nationale reactie op het EU-wetsvoorstel natuurherstel) is het verslechtingsverbod besproken. De BAC VP notitie is bijgevoegd.

Op 13 april 2023 is in de BAC VP bij de mededelingen de stand van zaken EU-verordening natuurherstel besproken. De bijlagen bij dit agendapunt 1b zijn bijgevoegd.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de Woo (ja/nee aangeven)
220829 BAC VP 2d.1 Notitie ter kennisname BAC VP EU-wetsvoorstel Natuurherstel	3143817	Ja
230413 BAC VP 1b.1 Schriftelijke mededeling stavaze EU-verordening natuurherstel	3143824	Ja

Registratienummer

3143791

Datum

17 juli 2023

Afdeling/Bureau

SENB

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Hofstra, H.J.

Lijst ingekomen stukken

Provinciale Staten

19 juli 2023

Op 29 augustus 2022 2019

Agendapunt 2dFout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document

zomer/vakantie-periode afgespeeld, waarbij de reactie-termijnen steeds kort zijn (dit omdat er aan het totale BNC-proces vanuit de EC strakke termijnen gehanteerd worden).

Van belang is om te constateren dat ten aanzien van de hieronder uitgewerkte consequenties LNV dezelfde risico's ziet als provincies -namelijk het verder juridificeren van het Natuurbeleid- en in het (concept)-fiche hetzelfde standpunt inneemt als de provincies.

Nadere duiding proces standpuntbepaling en belangenbehartiging

Het is een Rijksverantwoordelijkheid om bij het voornemen van nieuw Europees beleid een BCN-fiche¹ te maken die vanuit het Kabinet wordt geschreven. Het BNC-fiche is een formeel document van de Nederlandse regering en geeft een eerste overzicht en inzicht in de mogelijke (ook decentrale) gevolgen van nieuwe Commissievoorstellen. Het Rijk biedt de decentrale overheden de mogelijkheid om input aan het BNC-fiche aan te leveren en daarmee invloed uit te oefenen op het Nederlandse standpunt ten aanzien van het voorstel. Het BNC-fiche vormt de inzet voor de lobby in Den Haag en in Brussel (belangenbehartiging).

Dit loopt volgens het volgende proces:

- Penvoerend departement (in deze LNV) deelt voorstel Europese Commissie met koepels (VNG, IPO UvW)
- Penvoerend departement stelt concept-BNC-fiche op en deelt dit met de koepels
- Departementen en koepels delen fiche met achterban voor input
- Koepels verzamelen intern input: voor de IPO de BNC-coördinator, die de verwerkte input doorzet naar penvoerend departement
- Penvoerend departement verwerkt de input en verwerkt dit tot een tweede conceptfiche
- Tweede conceptfiche wordt na een interdepartementale ronde besproken en gefinaliseerd.
- Bespreking in CoCo (Coördinatiecommissie voor Europese Integratie en Associatieproblemen). CoCo is het ambtelijk voorportaal van de EU advisering Ministerraad.
- Na akkoord Ministerraad wordt het fiche verzonden naar de Eerste en Tweede Kamer en aan de NL Europarlementariërs in Brussel.

Consequenties

De belangrijkste aandachtspunten van deze EU-verordening voor de provincies zijn:

1. Verzwaring van beleid in licht van de grote verbouwing van Nederland

- De provincies onderschrijven het belang van een biodiverse natuur en natuur-/systeemherstel omdat die nodig voor een gezonde leefomgeving, een duurzame economie, duurzame voedselproductie en het bijdraagt aan een beter klimaat en klimaatadaptatie. Dit is als zodanig ook vastgelegd in de Agenda Natuurinclusief: natuur in de haarvaten van de samenleving.
- De verordening betekent een verzwaring van bestaand beleid. Bestaand beleid dat nog volop in ontwikkeling is en de komende jaren sowieso nog veel inzet vraagt.
- Nederland staat voor een grote verbouwing. Een verbouwing die nodig is voor dit algemene doel: bijdragen aan een gezonde leefomgeving, een duurzame economie,

¹ BNC : Beoordeling Nieuwe (Europese) Commissievoorstellen.

Op 29 augustus 2022 2019

Agendapunt 2dFout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document

duurzame voedselproductie, een beter klimaat en klimaatadaptatie. Het moet bijdragen aan een gezonde leefbare wereld voor de generaties na ons. Als de verordening daartoe bijdraagt dan is verzwaring van beleid op diverse punten mogelijk te verantwoorden.

- Dat zal bij elke verzwaring of verandering van richting/aanpak bekeken moeten worden.
- Oproep provincies: bekijk de verordening ook met de bril irt de grote "natuurlijke" verbouwing van Nederland (of wel irt Nationaal Programma Landelijk Gebied, Klimaat en het GLB) ten behoeve van het algemene doel. Draagt het daar toe bij of remt het die ontwikkeling juist af?

2. Verzwaring van beleid door de toepassing van het verslechteringsverbod voor VHR waarden buiten Natura 2000 (art 4&5, lid 6&7).

- In dit voorstel wordt een verder juridificering van het natuurbeleid wordt voorgesteld, waarbij ook de VHR waarden ook *buiten* Natura 2000 extra moeten worden beschermd.
- Hier schuilt het risico van een verzwaring/uitbreiding van beschermingsregime waarmee tal van activiteiten vergunningplichtig worden (in media-termen: Nederland op slot), waar zeker de Provincies op aan worden gesproken als wij daarvoor tzt bevoegd gezag voor vergunningverlening worden.
- Dit leidt ook tot een verzwaring van administratieve lasten o.a. door vergunningverlening, handhaving en toezicht, maar ook extra inspanningsverplichting voor monitoring.
- De kans is groot dat door de nu gekozen formulering van het verslechteringsverbod de externe werking gaat gelden voor NNN-gebieden en overige gebieden met VHR waarden.
- Oproep van de provincies geen verdere juridificering van het Natuurbeleid

Kortom, dit voornemen het instellen van deze EU-verordening Natuurherstel kan in de toekomst een grote impact c.q consequentie hebben op een tal van beleidsterreinen. LNV neemt hetzelfde standpunt als de provincies ten aanzien van het verder juridificeren van het Natuurbeleid, namelijk dat het kabinet in beginsel tegen verdere juridificering van het natuurbeleid is en zich, mede op basis van de uitkomsten van het hierboven aangekondigde impact assessment, bij de onderhandelingen over het voorstel natuurherstel sterk zal maken voor een goede balans en synergie tussen natuurherstel en andere opgaven in een gebied².

Vervolgstappen > BO van 21 september 2022

Het BNC-proces is zoals gezegd gebonden aan een strakke reactietermijn vanuit Europa en kent ook binnen de lidstaat Nederland een strikte proces van meerdere maar korte reactierondes en is dan ook gericht op het ophalen van ambtelijke input. De mogelijkheden tot bestuurlijke beïnvloeding door de BAC VP is daarmee beperkt.

Hoewel LNV en provincies op dezelfde lijn zitten omtrent de onwenselijkheid van de verdere juridificering van het natuurbeleid, is het aangeraden om dit onderwerp zekerheidshalve toch te agenderen voor het BO van 21 september 2022 en daar onze zorg omtrent de voorgenomen verzwaring in de EU-verordening ter tafel te brengen.

² Formulering concept-fiche dd 18 augustus 2022

Op 13 april 2023
Agendapunt 1b

Datum 27 februari 2023
Portefeuillehouder
Inlichtingen bij [REDACTED] (IPO)
Telefoon 06 [REDACTED]
Onderwerp Stand van zaken EU-verordening natuurherstel

Kern van het onderwerp

In juni 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel voor een verordening voor natuurherstel gepresenteerd, voortkomend uit de Europese Green Deal en de EU-Biodiversiteitsstrategie 2030. De verwachting is dat deze verordening al eind 2023 of begin 2024 wordt vastgesteld en kort daarna in werking treedt. Deze schriftelijke mededeling schetst het proces nadien en de huidige stand van zaken ten aanzien van het onderdeel 'verslechtingsverbod', en geeft een doorkijk naar mogelijk benodigde beleidsinspanning van provincies. De EU-verordening gaat over meer onderwerpen, zoals groen in de stad, rivieren, 'bestuivers' en beboste gebieden, daar gaat deze notitie niet op in.

Wat houdt het 'verslechtingsverbod' in?

Op grond van Artikel 11 van de Habitatrichtlijn (HRL) dienen Lidstaten habitats en soorten, uit de bijlagen van de HRL, in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Dat houdt onder meer in dat het oppervlak, de verspreiding en de kwaliteit van betreffende habitats en leefgebieden niet mag afnemen. In de Nederlandse Wet natuurbescherming is deze taak bij provincies belegd (Artikel 1.12). Omdat de achteruitgang van deze natuurwaarden in Europa evenwel nog steeds niet is gestopt, bevat de EU Verordening de verplichting om maatregelen te treffen waarmee verdere verslechtering wordt voorkomen. Verslechtering is enkel bij uitzondering toegestaan, bijvoorbeeld door natuurrampen of door projecten van groot openbaar belang (de schade moet dan worden gecompenseerd).

Vervolg proces na presentatie voorstel verordening juni 2022

- In de nazomer van 2022 heeft het Rijk mede met input van provincies aan de hand van een BNC-fiche de reactie van lidstaat Nederland opgesteld, waarbij in het bijzonder gewezen is op de onwenselijkheid van een verslechtingsverbod buiten Natura2000, indien hier een vergunningstelsel uit voortvloeit dat zorgt voor toenemende juridificering;
- Voorgesteld is om de doelen van de verordening natuurherstel te realiseren met de natuurinclusieve benadering waar Rijk en provincies aan werken. Daarnaast leidt ook bestaande beleid zoals realisatie en beheer van het NNN, en het agrarisch natuurbeheer tot behoud en versterking van deze waarden.
- Belangrijk notie is dat Rijk (LNV) en provincies over bovenstaande inhoudelijk op één lijn zitten, zij het dat de natuurinclusieve benadering bij het Rijk niet altijd voldoende stevig op het netvlies lijkt te staan. Hierdoor kan het beeld ontstaan dat Nederland zich niet achter de doelen schaaft, terwijl Nederland wel de Europe Biodiversiteitsstrategie steunt;
- In het najaar van 2022 is een motie (van BBB) aangenomen die het kabinet vraagt zich 'maximaal' in te zetten om het verslechtingsverbod van tafel te halen. Hieraan is invulling gegeven middels overleg tussen topambtenaren van LNV en Diederik Samsom in zijn rol van kabinetschef van Eurocommissaris Frans Timmermans;

Op 13 april 2023

Agendapunt 1b

- Daarnaast is eind 2022 een motie (van Tjeerd de Groot, D66) aangenomen waarin het kabinet wordt opgeroepen om het verslechteringsverbod op een zodanige wijze te implementeren, dat Nederland niet verder op slot komt te staan.

Uitwerking in Raadswerkgroepen

- Momenteel wordt het voorstel van de EC verder uitgewerkt in een serie Raadswerkgroepen, waaraan LNV deelneemt. De ambtelijke (LNV) inzet is:
 - Het verslechteringsverbod buiten Natura2000 uit de verordening te krijgen;
 - Indien dat niet lukt: een zo werkzaam mogelijke, dus minst juridiserende invulling van het verslechteringsverbod buiten Natura2000 te bewerkstelligen;
- Ten aanzien van het uit de verordening krijgen van het verslechteringsverbod staat lidstaat Nederland relatief alleen/wordt slechts in zeer beperkte mate door enkele lidstaten gesteund;
- Door LNV wordt momenteel verkend welke alternatieven er mogelijk zijn voor een vergunningplicht om invulling te geven aan het verslechteringsverbod. Daarvoor raadpleegt LNV onder meer gezaghebbende juristen als Chris Backes en Marieke Kaajan (advocaat Natuurbeschermingsrecht, binnenkort Staatsraad (Raad van State)), alsmede ook juristen van provincies en BIJ12 (IPSN). Inzet provincies is om LNV mee te geven dat er meer opties denkbaar zijn dan alleen een vergunningplicht. Het is aan LNV om in de Raadswerkgroepen te toetsen hoe haalbaar deze alternatieven zijn.

Natuurinclusieve benadering als alternatief

- Daarnaast is naar aanleiding van een artikel van Follow the Money gebleken dat de natuurinclusieve benadering als alternatief onvoldoende op het netvlies staat van bestuurders en ambtelijke top van LNV. Ambtelijk LNV heeft toegezegd hier meer aandacht op te zullen vestigen bij bestuurders en ambtelijke top.

Georganiseerde beleidsinspanning op VHR-waarden buiten Natura 2000 is noodzakelijk

Op dit moment is het niet duidelijk waar zich buiten Natura 2000-gebieden habitattypen van Bijlage I HRL en leefgebieden van soorten bevinden. Hierdoor zijn we onvoldoende gesteld om Artikel 11 HRL, c.q. Artikel 1.12 Wnb, uit te voeren. Het 'verslechteringsverbod' in de naderende EU-verordening legt extra nadruk op deze VHR-waarden buiten Natura 2000. Het is dan ook noodzakelijk dat een gerichte beleidsinspanning wordt georganiseerd op deze natuurwaarden, waarmee inzichtelijk wordt gemaakt waar deze waarden zich bevinden, in welke kwaliteit en wat de bijdrage is aan de VHR-doelen. Hieruit kan vervolgens worden afgeleid welke extra inzet nog nodig is. De aanpak voor deze inspanning – alsmede de afspraken die nodig zijn met het Rijk en uitvoerende partijen – moet nog worden uitgewerkt, afhankelijk van de definitieve tekst in de verordening.

Bijlagen

1. Position paper HNP/IPO

Position Paper EU Natuurherstel

Inleiding

Het voorstel voor een verordening voor natuurherstel dat op 22 juni jl. door de Commissie is gepresenteerd, komt voort uit de Europese Green Deal¹ en de EU-Biodiversiteitsstrategie 2030². Deze strategie stelt doelen om natuur te beschermen, maar onderstreept tevens dat bescherming alleen niet voldoende is. Ten eerste moet dit voorstel bijdragen aan een doorlopend, langdurig en bestendig herstel van diverse en veerkrachtige natuur in de EU, zowel op land als zee, door herstel van ecosystemen, habitattypen en soorten. Ten tweede beoogt het bij te dragen aan het bereiken van de EU-doelstellingen op het gebied van klimaatmitigatie en -adaptatie. Ten derde is het voorstel bedoeld om bij te dragen aan de internationale inzet van de EU op natuurterrein, onder meer in het kader van het VN-Biodiversiteitsverdrag³ (CBD).

Om bovenstaande doelen te bereiken bevat het voorstel verschillende, bindende natuurhersteldoelen en verplichtingen voor een breed scala aan ecosystemen en soorten, met een focus op systemen met veel potentie om koolstof vast te leggen en natuurrampen te voorkomen of de impact daarvan te verkleinen.

Het betreft:

1. terrestrische, kust- en zoetwaterecosystemen;
2. mariene ecosystemen;
3. stedelijke ecosystemen;
4. rivieren en uiterwaarden;
5. bestuivers;
6. landbouwecosystemen;
7. bossen.

Rol provincies bij natuurherstel

Met het in 2013 gesloten Natuurpact tussen Rijk en provincies zijn de provincies verantwoordelijk geworden voor natuurbeheer, natuurbehoud en natuurontwikkeling binnen de provincie. Het Rijk en de provincies hebben daarbij afspraken gemaakt over de ambities en financiering van het Nederlandse natuurbeleid tot 2027.

Provincies hebben daarbij meerdere rollen als het gaat om natuurherstel:

- Provincies zijn bevoegd gezag vanuit Wet Natuurbescherming en geven vanuit die rol vergunningen af.
- Provincies voeren Europese natuurdoelen uit in samenspraak met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), bijvoorbeeld herstelmaatregelen.
- Provincies zijn belanghebbenden. Voeren verschillende maatschappelijke projecten uit waarbij we met stikstof te maken hebben. Denk aan woningbouw, windenergie en infrastructuur (wegen en bruggen).

Daarnaast voeren provincies samen met het Rijk natuurbeleid op grond van een strategie met twee sporen:

- Meer en betere natuur. Daarbij gaat het om natuurbehoud, -herstel en -verbetering.

¹ Kamerstuk 35377, nr. 1

² Kamerstuk 22112, nr. 2897

³ Kamerstuk 26407 nr. 143

- Een meer natuurinclusieve samenleving⁴. Wenselijk is om in het hele land een verbetering van enerzijds de condities (ruimte, water, bodem, lucht) en anderzijds beïnvloeding van het gedrag van mensen en verandering van economische en maatschappelijke structuren.

Positie Nederlandse provincies

1. Provincies onderschrijven de analyse van de Commissie dat het tot nu toe gevoerde beleid ten aanzien van het herstellen en versterken van biodiversiteit tot nu toe nog gering effect heeft gehad en deelt met de EC de mening dat krachtig beleid moet worden gevoerd. De inzet van de provincies is gericht op de systeembenadering met integrale betrokkenheid van alle actoren om biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen en de natuur te herstellen.
2. Om de Europese en internationale doelen en afspraken over biodiversiteit en natuurherstel te realiseren is een integrale, bottom-up agenda gebaseerd op samenwerking tussen alle partijen in de keten van groot belang. Provincies zetten zich daarom in om de Agenda Natuurinclusief door te vertalen naar een agenda Natuurinclusief per provincie, waarin ook de Europese doelen voor natuurherstel worden opgenomen.
3. Provincies vragen de EC om de synergie met andere EU regelgeving te bewaken, verwijzend hierbij naar aanpalende wetgeving op terrein van water, zoals o.m. de Kaderrichtlijn Water, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie, bodem (EU Bodemrichtlijn verwacht Q2 2023), emissies (bijv. de lopende herziening van de Richtlijn Industriële Emissies die ook ziet op de veehouderij).
4. Nederland heeft te maken met grote maatschappelijke opgaven; de voorgestelde maatregelen vragen een enorme inspanning. Het is de vraag of aan het voorgestelde tijdspad kan worden voldaan; provincies vragen daarom ruimte voor een meer gebiedsgerichte, integrale aanpak.
5. Provincies en het kabinet zien de potentie van het voorstel om bij te dragen aan het bereiken van de goede milieutoestand op de Noordzee en onderstrepen hierbij het belang van internationale samenwerking vanwege het grensoverschrijdende karakter van mariene ecosystemen. Provincies stellen vraagtekens bij de haalbaarheid van de vele opgaves voor na 2030, zoals de (versnelde) uitrol van windenergie op zee.
6. Provincies beamen dat de nieuwe eis dat habitattypen en herstelde leefgebieden van soorten ook buiten Natura 2000-gebieden niet verslechteren (tenzij sprake is van overmacht, klimaatverandering of een groot openbaar belang) kan bijdragen aan het borgen van de landelijk gunstige staat van instandhouding. Provincies onderkennen, dat de Vogel- en Habitatrichtlijn in de lidstaten tot nu toe niet heeft volstaan om ecosystemen te herstellen. We zien als provincies wel grote opgaven omdat deze vereisten bovenop de Nederlandse stikstofproblematiek komen.
7. Het voorgestelde verslechteringsverbod buiten Natura 2000 vereist dat voor alle activiteiten getoetst moet worden of er sprake kan zijn van significant negatieve effecten op de natuur buiten Natura 2000. Onder verslechteren wordt verstaan het afnemen van oppervlakte en/of het afnemen van kwaliteit. Dit betekent een vergunningprocedure voor alle voorgenomen projecten met de bijbehorende niet wenselijke administratieve lasten voor initiatiefnemers en een fors hogere werklast voor ondermeer provincies. Daarnaast kan een dergelijk verslechteringsverbod er ook toe leiden dat bestaande activiteiten op afstand van Natura 2000-gebieden gestaakt moeten worden.
8. Provincies steunen de positie van het Kabinet dat bij de onderhandelingen over het voorstel kritisch gekeken worden naar de verdere juridificering opdat een goede balans en synergie ontstaan tussen natuurherstel, andere opgaven en maatschappelijke belangen in een gebied. Vertrekpunt voor het Kabinet en de provincies is een systeembenadering gebaseerd op een volledig natuurinclusieve samenleving en een basiskwaliteit natuur kan werken om herstel van biodiversiteit te bewerkstelligen.

⁴ Verwijzing naar de agenda natuurinclusief

9. Het voorstel impliceert een structurele investering in monitoring van habitattypen en leefgebieden van soorten ten opzichte van de monitoring zoals die nu uitgevoerd wordt. Provincies verwachten, dat hiermee forse kosten gepaard gaan en provincies willen graag samen met het kabinet bekijken hoe de voorgestelde verbetering van de administratie van natuurkwaliteit en herstelmaatregelen vorm en inhoud kan krijgen, inclusief financiering.
10. Provincies ondersteunen het vergroten van de hoeveelheid groen en het versterken van de natuur in stedelijke gebieden ook vanuit het oogpunt van de taken inzake ruimtelijke ontwikkeling. We vragen wel aandacht naast de kwantitatieve vereisten ook voor de kwalitatieve kant en een meer gebiedsgerichte aanpak – welke soort groen en bomen zijn wenselijk op welke locatie? – belangrijk voor gericht en effectief natuurherstel.
11. De provincies staan positief tegenover een stijgend aandeel landbouwgrond met landschapselementen. Dit draagt bij aan verschillende internationale en nationale doelstellingen (VHR, KRW, Klimaatakkoord, Bossenstrategie), het behoud en bevorderen van ecosysteemdiensten en bovendien aan verbindingen tussen natuurgebieden, basiskwaliteit en een verhoogde landschappelijke kwaliteit. Om dit te realiseren is passend instrumentarium nodig en daarom vragen provincies aan de EC, de benodigde ruimte in het staatssteunregime te reserveren.
12. De provincies oordelen positief over het feit dat in het voorstel natuurherstel niet wordt voorgeschreven welke mate van vernatting (welk grondwaterpeil) moet worden nagestreefd op gedraineerde veengronden. Dit betekent maximale ruimte om hier zelf een passende, gebiedsgerichte invulling aan te geven.
13. De verplichting voor lidstaten om een natuurherstelplan op te stellen is logisch om een beeld krijgen van de inspanningen van de lidstaten en kunnen lidstaten zelf sturen op het realiseren van hun natuurhersteldoelen. Echter, het is zeer belangrijk dat wordt toegezien, dat dit proces op een integrale manier gebeurt in nauwe samenwerking met de Provincies ook om het eigenaarschap van het plan en de betreffende opgaven te vergroten. De benodigde niveaus van diverse (indicatoren onder de) bindende natuurhersteldoelen⁵ zijn niet gespecificeerd in het voorstel natuurherstel. Daarom pleiten we voor maximale vrijheid om deze niveaus als lidstaat zelf te bepalen in het natuurherstelplan om zo gebiedsgerichte maatregelen te kunnen nemen.
14. Provincies benadrukken dat om de natuur in de Unie te herstellen EU-optreden gerechtvaardigd is middels EU wetgeving. De samenwerking tussen grensregio's biedt de benodigde schaal voor natuurherstel en leidt tot kennisuitwisseling over aanpak en methodes. Om te voorkomen dat de gebruikte methoden per lidstaat sterk uiteen lopen, moet worden ingezet op verdere harmonisatie en standaardisatie ook van de monitoringssystemen.

⁵ Het betreft: populaties van bestuivers, de graslandvlinderindex, het organisch stofgehalte van akkerlandbodems, het aandeel landbouwgrond met hoog diverse landschapselementen, de hoeveelheid staand en liggend dood hout in bossen, het aandeel bos met een diverse leeftijdsopbouw, de connectiviteit van bossen, de aanwezigheid van algemene bosvogels en de koolstofvoorraad in bossen.